

14. Adelman P. What is economic history / P. Adelman // History today. – 1985. – № 35. – Issues 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.historytoday.com/paul-adelman/what-economic-history>.
15. Booth A. The Practice of University History Teaching / A. Booth, P. Hyland. – Manchester: Manchester University Press, 2000. – 258 p.
16. Godden Ch. Issues in economic history: an opinion piece for the sector [Електронний ресурс] / Режим доступу: https://blogs.heacademy.ac.uk/arts-andhumanities/files/2012/09/Economic-History-think-piece_FINAL.pdf.
17. History programmes of study: Key stages 1 and 2. National curriculum in England [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/239035/PRIMARY_national_curriculum_-_History.pdf.
18. O'Neill J. Master Curriculum guide in economics for the Nation's school. Part II. Strategies for teaching Economics: United States History (Secondary). – NY: Joint Council on Economic Education, 1980. – 125 p.
19. Podstawa programowa z komentarzami. Tom 4. Edukacja historyczna I obywatelska w szkole podstawowej, gimnazjum i liceum [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bc.ore.edu.pl/Content/228/Tom+4+Edukacja+historyczna+i+obywatelska+w+szkole+podstawowej%2C+gimnazjum+i+liceum.pdf.
20. Saunders Ph. A framework for teaching basic economic concepts: with scope and sequence guidelines, K-12 / Ph. Saunders, J. Gilliard. – NY: National Council on Economic Education, 2000. – 168 p.
21. Schug M. Focus: Understanding economics in U. S. History / M Schug, J. Caldwell, T. Ferrarini. – NY: National Council on Economic Education, 2006. – 468 p.
22. Schug M. U. S. History: Eyes on economy / M. Schug, J.Caldwell, D. Wentworth. – NY: National Council on Economic Education, 2005. – 242 p.
23. Walstad W. Why it's important to understand economics [Електронний ресурс] / W. Walstad. – Режим доступу: <https://www.minneapolisfed.org/publications/the-region/why-its-important-to-understand-economics>.

УДК 94:351. 74

Василюк О.С.

аспірантка Інституту історичної освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИКЛАДАННІ ІСТОРІЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ УЧНІВ 8-9 КЛАСІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

У статті розкрито технології викладання навчального матеріалу у загальноосвітній школі. Розглянуто суть технології модульного навчання на ефективність її застосування як у шкільній практиці, так і ВНЗ. Розкрито поняття особистісно-орієнтованих технологій, що представляють собою об'єднані в певних поєднаннях форми, методи і засоби навчання. Акцентовано увагу на технології інтерактивного навчання. А саме розглянуто суть і структуру бінарних уроків. Наведено шляхи підвищення рівня навчання на уроках за рахунок використання міжпредметних зв'язків та передової наукової думки. Висвітлено основні положення методики використання міжпредметних зв'язків історії України та української літератури у 8 – 9 класах, особливості їх втілення під час проведення бінарних уроків, а також рекомендації щодо застосування міжпредметних завдань на різних етапах уроку. Наведено приклади апробованих бінарних уроків щодо питання використання міжпредметних зв'язків української літератури у навчанні історії учнів 8-9 класів загальноосвітньої школи.

Ключові слова: технологія, педагогічна технологія, модульне навчання, міжпредметні зв'язки, інтегрований урок, методика проведення бінарного уроку.

Василюк О. Особенности использования учебных технологий в преподавании истории и украинской литературы.

В статье раскрыты технологии преподавания учебного материала в общеобразовательной школе. Рассмотрена суть технологии модульного обучения на эффективность ее применения, как в школьной практике, так и вузов. Раскрыто понятие личностно-ориентированных технологий, представляющих собой объединенные в определенных сочетаниях формы, методы и средства обучения. Акцентируется внимание на технологии интерактивного обучения. А именно рассмотрено суть и структуру бинарных уроков. Приведены пути повышения уровня обучения на уроках за счет использования межпредметных связей и передовой научной мысли. Освещены основные положения методики использования межпредметных связей истории Украины и украинской литературы в 8 - 9 классах, особенности их применения и использования при проведении бинарных уроков, а также рекомендации по применению межпредметных задач на различных этапах урока. Приведены примеры апробированных бинарных уроков по вопросу использования межпредметных связей украинской литературы в обучении истории учащихся 8-9 классов общеобразовательной школы.

Ключевые слова: технология, педагогическая технология, модульное обучение, межпредметные связи, интегрированный урок, методика проведения бинарного урока.

Vasilyuk O. FEATURES OF APPLICATION OF EDUCATIONAL TECHNOLOGY IN THE TEACHING OF HISTORY AND UKRAINIAN LITERATURE

In the article the technology of teaching learning material in school. The essence of technology of modular training on the effectiveness of its application in practice as school and university. The concept of personality-oriented technologies, which are combined in specific combinations of forms, methods and means of training. The attention is focused on interactive learning technology. For example the nature and structure of binary lessons. An ways to enhance learning in the classroom through the use of interdisciplinary connections and advanced science. The basic provisions technique using interdisciplinary linkages history of Ukraine and Ukrainian literature 8 - 9 classes, especially their application and use binary during lessons and recommendations for the use of interdisciplinary tasks at different stages of the lesson. Examples tested binary lessons on the use of interdisciplinary connections of Ukrainian literature in teaching history students 8-9 grades of secondary school.

Keywords: technology, educational technology, modular learning, interdisciplinary communication, integrated lesson, technique of binary lesson.

У Національній доктрині розвитку освіти України у XXI ст. пріоритетним напрямком розвитку освіти є підготовка людей високої освіченості, кваліфікованих спеціалістів, здатних до творчої праці, професійного розвитку, освоєння і впровадження наукоємних та інформаційних технологій. У зв'язку із зміною соціальних вимог відбувається переосмислення ролі вчителя у процесі модернізації системи освіти, підвищуються вимоги до нього. Критично-креативна парадигма освіти потребує високої професійної компетентності вчителя, його готовності до педагогічного співробітництва і співтворчості зі своїми учнями, до здійснення особистісно-зорієнтованого навчання.

Інновації в освіті великою мірою пов'язані із суспільно-політичними та економічними змінами у житті країни. Україна розпочала складний шлях до євро інтеграції. Формування в Україні нової системи освіти, орієнтованої на входження у світовий освітній простір супроводжується істотними змінами в педагогічній теорії і практиці навчально-виховного процесу.

Технологія - це сукупність форм, методів, прийомів і засобів, що застосовуються в якій-небудь діяльності.

Педагогічна технологія означає системну сукупність і порядок функціонування всіх особистісних, інструментальних і методологічних засобів, використовуваних для досягнення педагогічних цілей. [4]

У системі освіти поняття "педагогічна технологія" вживається в трьох категоріях: загальнопедагогічна, предметна, локальна (модульна, що представляє собою технологію окремих частин навчально-пізнавального процесу), окремих видів діяльності, формування понять, виховання окремих особистісних якостей. Технологія уроку, технологія повторення, технологія корекції та контролю навчального матеріалу, технологія самостійної роботи та інші. Прикладом локальної технології можна розглядати модульну технологію.

Технологія модульного навчання в Україні застосовується як у середній школі, так і в у ВНЗ. Теоретичні засади модульного навчання розроблялися цілим рядом учених — Є. Сквініним, А. Фурманом, П. Третьяковим, І. Сенновським, М. Чошановим, М. Лазаревим, А. Алексюком, К. Вазіною, О. Огнев'юком та іншими. Цей вид освітньої технології широко застосовується в школі.

Фрагментарне включення уроків-уроків, колоквиумів, семінарів, заліків у практику викладання суспільних дисциплін у середній ланці загальноосвітньої школи (5-8 класи) логічно виростає в модульну систему викладання в старших (9-11) класах.

Застосування модульної системи міцно увійшло в практику викладання. Як показує досвід, застосування технології приводить до зростання компетентності і вчителів, і учнів, а саме:

- навчання з випереджальним вивченням теорії;
- вивчення матеріалу за допомогою дидактично виважених, змістовно пов'язаних і закінчених блоків-модулів;
- проблемний підхід до навчання;
- індивідуально-диференційований підхід;
- організація активної науково-пошукової діяльності учнів;
- програмованість навчання;
- технологізація навчального процесу.

Новим у порівнянні з традиційною системою навчання є організація на уроках рефлексії з метою виявлення та оцінювання власних успіхів і невдач. Залучення до процесу здійснення, технології компетентних помічників вчителя у ролі консультантів та експертів. Якісно підвищить рівень підготовки учнів, їх рефлексії, мотивації навчання історії. [5]

Методисти, вчителі-практики, що досліджують можливості модульної технології безпосередньо для школи відзначають ряд її переваг в порівнянні з іншими методичними моделями. А саме: узгодженість мети, часу виконання роботи, кількості вкладеної праці в результат для попередження перевантаження учнів;

формування навчальної діяльності учнів, що ґрунтується на розвитку комплексу загальнонавчальних інтелектуальних умінь (спостереження, слухання, осмисленого читання, класифікації, узагальнення, самоконтролю); діагностичності цілей і завдань розвитку школярів.

Питанням модульної технології присвячено ряд робіт: П. Юцявичене "Теорія і практика модульного навчання", яку багато хто схильний вважати фундаментальним дослідженням у цьому питанні. І.Б. Сенновській і П. І. Третяков є авторами практичних посібників з модульної організації процесу навчання. Їх спільна праця "Технологія модульного навчання у школі: практико-орієнтована монографія" - найбільш повний посібник для вчителя. Цілепокладання, як одному з найбільш важливих елементів модульної технології, присвячені роботи Беспально В.П., Кларін М.В. У статтях Шамовой Т.І. і Головатенко А. також висвітлюється це питання.

Найважливішою умовою ефективності освітніх технологій (педагогічного процесу) є застосування особистісно-орієнтованих технологій, що представляють собою об'єднані в певних поєднаннях форми, методи і засоби навчання. [14]

Особистісно-орієнтовані технології припускають відмову вчителя від авторитарної модальності в спілкуванні з учнями. Це необхідно для створення партнерських, довірчих відносин між вчителем і учнями, які значною мірою впливають на якість засвоєння оперативних знань школярами. Демократичність модальності мовлення вчителя може бути виражена в наступних фразях:

"Прикладом того, як може бути"

"Покажемо на прикладі"

"Розглянемо приклад"

Відомо, що кожному віку відповідає той чи інший вид діяльності. Імітаційні, операційні, рольові, ділові ігри, інтегровані з навчальною діяльністю, є технологічною основою навчання в усіх ланках школи. У педагогіці застосування такого ігор, інших видів діяльності, спричинило появу терміну "інтерактивне навчання".

Інтерактивне навчання - в перекладі - вчення (стихийне або спеціально організоване), засноване на взаємодії суб'єктів навчального процесу. [8]

Суть інтерактивного навчання полягає у тім, що навчальний процес відбувається тільки шляхом постійної, активної взаємодії всіх учнів. Це взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де і учень, і вчитель рівноправні, рівнозначні суб'єкти навчання, розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, вміють і здійснюють. Учитель в інтерактивному навчанні виступає як організатор процесу навчання, консультант, який ніколи не "замикає" навчальний процес на собі. Головним у процесі навчання є зв'язки між учнями, їх взаємодія і співпраця. Результати навчання досягаються взаємними зусиллями учасників процесу навчання, учні беруть на себе взаємну відповідальність за результати навчання. [10]

Організація такого навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблем на основі аналізу обставин та відповідної ситуації тощо.

Досліджуючи міжпредметні зв'язки історії та української літератури нами було встановлено, що використання інтерактивних технологій сприяє інтенсифікації й оптимізації навчального процесу. Порівнюючи й аналізуючи тексти різних творів, які включені в програму за 8-9 класи, з історичними подіями, які відбувалися в той же період, учні краще засвоюють проблематику твору й відтворюють події того часу, отримують можливість висловлювати свої думки, розвивати творчу уяву та навички самостійної роботи з додатковою літературою, досвід емоційно-естетичного сприйняття та оцінки художнього твору.

Застосування міжпредметних зв'язків на уроках української літератури/історії України сприяє інтегрованому навчанню, яке реалізується у формі бінарних уроків. [3]

Бінарні уроки – це одна з форм реалізації міжпредметних зв'язків та інтеграції предметів за змістовим наповненням.

У сучасному тлумаченні бінарний урок повинен бути побудований на активному використанні комп'ютерної техніки на уроках із спеціальних або загальноосвітніх дисциплін. Міжпредметна інтеграція може бути повною або частковою. Саме часткова інтеграція полягає в поєднанні матеріалу з різних предметів, підпорядкованого одній темі. На її основі будуються інтегровані уроки.

Метою бінарного уроку є створення умов умотивованого практичного використання знань, умінь і навичок; розвиток інтелекту учнів; емоційне та моральне виховання особистості; надання учням можливості самостійно проаналізувати факти й події та явища, що вивчаються та побачити результати своєї праці й отримати від неї радість і задоволення. [3]

Бінарна модель навчання полягає у взаємодії двох педагогів - викладача з викладачем (як правило, загальноосвітніх предметів) з визначених навчальних предметів.

Методика бінарного заняття відрізняється від методики традиційного тим, що вчитель з одного навчального предмету й вчитель з іншого одночасно запланували проведення бінарного уроку або серії таких уроків у календарно-тематичному плануванні з підсумкових тем.

Педагогічна сутність такого уроку полягає в розробленні власної концепції бінарного уроку, що має зреалізуватися як синтез сучасного уроку з історії та сучасного уроку з української літератури з порушеної

тематики боротьби українського народу за незалежність шляхом вибудовування логіки й стилю, завдяки міжпредметним зв'язкам взаємопов'язаних змістовим контентом, а також із попереднім і наступним матеріалом вивчення та передбачає ускладнення навчально-пізнавальної діяльності учнів [3].

За структурою бінарні уроки різняться залежно від наявних у дидактиці та методиці викладання сучасної історії та української літератури авторських класифікацій, зокрема структура бінарного уроку (на прикладі історії та літератури) може бути такою:

1. Організаційний момент.
2. Мотивація навчальної діяльності учнів.
3. Оголошення теми й мети уроку, очікуваних результатів.
4. Актуалізація знань учнів у роботі з матеріалом теми.
5. Вступне слово-звернення вчителя до учнів з порушеної проблематики.
6. Перегляд інтерактивного фрагменту.
7. Вирішення історичних/літературних задач (робота з художнім текстом та історичними документами)
8. Виконання практичної роботи (літературно-історичний тест), зокрема й різні вправи з цих тем (літературно-історична вікторина, кросворди, ребуси і т.д.).
9. Контроль засвоєння знань. Підведення підсумків уроку. Рефлексія. Домашнє завдання.

У процесі дослідження було ефективно апробовано застосування технології на практиці. Наведемо теми проведених бінарних уроків та їх значення у навчальному процесі.

Методика проведення бінарного уроку з теми «Українські історичні пісні про звитяжну боротьбу козаків з турецько-татарськими нападниками» вимагає високої майстерності вчителів-предметників та підготовленості учнів. Забезпечивши проведення такого бінарного уроку ми даємо змогу учню більш глибоко розкрити свій потенціал, зрозуміти події козацької доби у ракурсі літературному та історичному.

Методика проведення бінарних уроків з теми «Український національний рух наприкінці 1840-х рр. Кирило-Мефодіївське братство. Т.Шевченко» є нелегкою і вимагає високої майстерності вчителів-предметників та підготовленості учнів. Під час проведення такого бінарного уроку ми даємо змогу учню зрозуміти причини і появу зародження громадського руху, події шевченківських днів у ракурсі літературному та історичному, а також забезпечуємо патріотичне виховання учнів.

Методика проведення бінарного уроку з теми «Друга світова війна на прикладі творчості Олександра Довженка» є надзвичайно емоційною і дозволяє зрозуміти події Другої світової війни у ракурсі літературному та історичному, ми також забезпечуємо патріотичне виховання учнів, закликаючи любити та берегти свій рідний дім, свою неньку Україну.

Методика проведення бінарного уроку з теми «Григорій Сковорода і розвиток його філософських ідей у XVIII ст.» дозволяє розкрити значення творів великого письменника, їх повчальний характер, вчення про самопізнання і «Сродний труд» Г. Сковороди. Окрім того, у творі змальовано події та ідеї тієї доби, що допомагає учням зрозуміти тенденції історичного минулого нашої держави у XVIII ст.

Методика проведення бінарного уроку з теми «Пантелеймон Куліш «Чорна рада» - перший україномовний історичний роман». Тема розкриває значення діяльності Пантелеймона Куліша для відродження та культурного збагачення української нації. Через твір перед учнями розкривається усвідомлення важливості для громадянина України збереження свободи, незалежності рідного краю і його державності.

Результатом дослідження стало виявлення того, що на сьогоднішній день, в умовах реформації загальної середньої освіти на історію та українську літературу покладаються важливі завдання, пов'язані із соціальною адаптацією особистості, підготовкою до активного громадського життя і вихованням, з одного боку, загальнолюдських ціннісних орієнтацій, а з іншого - глибокого патріотизму. Особливої уваги потребує формування історичної свідомості, яка дає можливість критично осмислювати минуле і сучасне та прогнозувати майбутнє.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балагурова М. И. Интегрированные уроки как способ формирования целостного восприятия мира // Фестиваль педагогических идей «Открытый урок». – 2003/2004.
2. Булда А. А. Развитие творческих способностей старшоклассников в процессе изучения общественно-научных дисциплин : Навч.-метод. посіб. / А. А. Булда, М. М. Роговенко; Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. – К., 2006. – 236 с.
3. Гречушкіна Г. Статус міжпредметних зв'язків у системі сучасної освіти // Зарубіжна література (Шкільний світ). – 2009. – № 21/24. – С. 16-17.
4. Історія педагогіки та освіти. Від зародження виховання в первісному суспільстві до кінця ХХ ст.: Навчальний посібник для педагогічних навчальних закладів / За ред. академіка Л. І. Піскунова. - 2-е вид. испр. і додатк. - М.: Сфера, 2001. - 512 с.
5. Короткова М. В. Методика проведення ігор та дискусій на уроках історії. - М.: Владос-прес, 2003. - 256 с.
6. Зозуліні В.С. Педагогічні технології. - Ростов на Дону: березень, 2002. - 215 с.
7. Львова Ю. Л. Творча лабораторія вчителя. - М.: Освіта, 1985.
8. Михайлова О. С. Интеграция как методическое явление // Фестиваль педагогических идей «Открытый урок». – 2004/2005.
9. Методика бінарного уроку [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://festival.1september.ru/articles/619215/>

10. Михайлова О. С. Интеграция как методическое явление // Фестиваль педагогических идей «Открытый урок». – 2004/2005.
11. Моргун В.Ф. Интеграція і диференціація ОСВІТИ: особистісний та технологічний аспект // ПОСТМЕТОДИКА. - 1996. - 193 с.
12. Пальчевський С. С. Педагогіка: Навч. посіб. - К.: Каравела, 2007. – 576 с.
13. Освітній менеджмент в умовах змін: навч. посіб. [Текст] / Л.Калініна, Л.Карамушка, Т.Сорочан, Р.Шиян та ін. / За заг. ред. В.Олійника, Н.Протасової та ін. – Луганськ: СПД Резніков В.С., 2011. – 308 с.
14. Шуляр В. І. Сучасний урок української літератури: теорія, методика, технологія: монографія / Василь Іванович Шуляр. – Миколаїв: Гліон, 2012. – 876 с.

УДК 94 (477)

Ткаченко В. М.

Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав»,

Юрійчук М. В.

ЗОШ І-ІІ ст. с. Новосілка

ВИКОРИСТАННЯ КРАЄЗНАВЧОГО МАТЕРІАЛУ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ НА ПРИКЛАДІ ІСТОРІЇ СЕЛА НОВОСІЛКА ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті розглянуто історію села Новосілка Заліщицького району Тернопільської області з часу першої згадки у письмових джерелах до сьогодення. Авторами викладено легенди про походження села, національний склад населення, розвиток освіти, розглянуто топоніми тощо.

Ключові слова: Новосілка-Костюкова, легенди, урочища, освіта, Шелінські, Боярський, вежа Володичівського.

Ткаченко В., Юрійчук М. *Из истории деревни Новосёлка.*

В статье рассмотрена история села Новоселка Залещицкого района Тернопольской области со времени первого упоминания в письменных источниках до настоящего времени. Авторами изложены легенды о происхождении села, национальный состав населения, развитие образования, рассмотрены топонимы и прочее.

Ключевые слова: Новоселка-Костюкова, легенды, урочища, образование, Шелінські, Боярский, башня Володывевского.

Tkachenko V. M., Yuriuchuk M. V. FROM THE HISTORY OF NOVOSILKA VILLAGE

The article devoted to the history of Novosilka village, Zalishchyky district, Ternopil region from the time of the first mention in written sources to the present one. The authors tell the legends about the origin of the village, national complement of the population, development of education, the place names are considered and so on.

Keywords: Novosilka-Kostiukova, legends, tracts, education, Shelinski, Boyarskyi, Volodyyevskyi tower.

За останні роки, незважаючи на бурхливі суспільні події та економічні труднощі, зростає інтерес до місцевого краєзнавства. У кожного з нас є своя мала батьківщина – село або місто, в якому ми народилися, виростили, здобули початкову освіту. Спираючись на власні спогади, низку експедиційних та літературних джерел намагаємося подати історію села. Досліджуючи її, розуміємо, як мало ми знаємо про власну історію, звичаї, обряди.

За багато років існування села його повної історії так ніхто і не спромігся написати. На сьогодні найбільше відомостей маємо у всім відомій роботі «Історія сіл і міст України. Тернопільська область» (1973), у «Тернопільському енциклопедичному словнику» (2005). Частково інформацію про село знаходимо у роботі П. Сіреджука [4], польських виданнях [8].

Метою нашої статті є узагальнення відомого матеріалу, доповнення новими фактами та відомостями на основі власних досліджень.

Село знаходиться у південно-західній частині Поділля, на річці Хромаві, що впадає у Серет. Сама річка неповноводна та навряд чи такою й була. Місцеві жителі її називали потічок, а її русло, мабуть, за багато століть існування поселення змінювало своє розташування не раз. Етимологія (походження) назви річки не відома, та нам видається, що основою є те, що вона часто змінює напрямок русла – так би мовити «хромає». Адже десь у кінці 70-х років ХХ ст. у частині села було викопане нове русло, по якому пустили воду. За селом, у верхів'ї річки, ставок, куди ходили літом купатися і ловити рибу: карасів та коропів. Риба там водилася гарна. Ставок був обсаджений вербами, з однієї сторони його берегом є крутий схил, а інший похилий. Були роки, коли дамбу ставка проривало внаслідок великої кількості дощових опадів і його вода наповнювала неглибоке русло річки, а з нею спливали і риба, то всі намагалися її ловити. Недалеко від ставка певний період знаходився колгоспний курятник, який був розібраний у 70-х роках ХХ ст.

Саме село розташоване у долині, навколо нього горби та лісові насадження.

Геологічну структуру рельєфу с. Новосілки у 20-30-х рр. ХХ ст. досліджував доктор наук, геолог і геоморфолог Ю. Полянський. Свої польові дослідження Придністров'я від с. Юр'ямпіль (розташоване недалеко